BO‘LAJAK BOSHLANG’ICH SINF O‘QITUVCHILARINING PIRLS XALQARO BAHOLASH DASTURLARIGA METODIK TAYYORGARLIGI XUSUSYATLARI

Rahmatova F.A.,
JDPU dotsent

Annotatsiya: ushbu maqolada **bo‘**lajak boshlang’ich sinf O‘qituvchilarining xalqaro baholash dasturlariga metodik tayyorgarligi xususyatlari masalasi yoritilgan. Shuningdek boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini xalqaro baholash dasturlariga tayyorlash bo‘yicha olib borgan tadqiqotlari tahlil qilingan va subyektiv munosabat bildirilgan

Kalit so‘zlar: innovatsiya, yangilik kiritish, innovatsion texnologiya, xalqaro baholash, dastur, PISA, PIRLS, internet, matn.

Аннотация: В статье рассматриваются особенности методической подготовки будущих учителей начальных классов к международным программам оценки. Также были проанализированы исследования, проведенные по подготовке учащихся начальной школы к международным программам оценки, и высказаны субъективные реакции.

Ключевые слова: инновация, нововведение, инновационные технологии, международная оценка, программа, PISA, PIRLS, интернет, текст.

Abstract: This article discusses the features of the methodological preparation of future primary school teachers for international assessment programs. It also analyzes research on the preparation of primary school students for international assessment programs and expresses subjective opinions.

Keywords: innovation, innovation, innovative technology, international assessment, program, PISA, PIRLS, internet, text.

Xalqaro baholash dasturlarida ishtirok etishga doir vazifalar O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5712-sonli Farmoni hamda O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-dekabrdagi “Xalq ta’limi tizimida ta’lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 997-sonli qarorida belgilab berilgan.

“PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study – xalqaro o‘qish savodxonligini o‘rganishdagi yuksalish) – bu turli mamlakatlarda boshlang‘ich sinfda tahsil oluvchi o‘quvchi yoshlarning matnni o‘qish va tushunish darajalari sifatini baholab beruvchi xalqaro baholash tizimidir. Ushbu sinov turi har 5 yilda bir marta o‘tkazishga mo‘ljallangan”. Bu kabi xalqaro baholash dasturini amalga oshirish pedagoglar va o‘quvchilarning bilim va fikrlash darajasini oshiradi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini ushbu xalqaro tadqiqotga samarali tayyorlashda ta’lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish muhim vazifa hisoblanadi.

Ingliz tilidan tarjima qilinganda “Innovatsiya” bu “yangilik kiritish” degan ma’noni bildiradi. O‘zbekicton Milliy ensiklopediyasida innovatsiya so‘ziga quyidagicha ta’rif berilgan: “Innovatsiya (ingl. “innovationas” – kiritilgan yangilik, ixtiro) – 1) texnika va texnologiya avlodlarini almashtirishni ta’minlash uchun iqtisodiyotga sarflangan mablag‘lar; 2) ilmiy-texnika yutuqlari va ilg‘or tajribalarga asoslangan texnika, texnologiya, boshqarish va mehnatni tashkil etish kabi sohalardagi yangiliklar, shuningdek, ularning turli sohalar va faoliyat doiralarida qo‘llanishi”.

E.Rodjersning tadqiqotlariga e’tibor qilsak, “innovatsiya - bu ijtimoiy-psixologik jarayonda ishtirok etuvchi subyektlarning toifalari va o‘zaro munosabatlarning jihatlari, ishtirokchilarni yangilikka bo‘lgan qarashlari, yanglikni anglash va qabul qilish, mazmun va mohiyatini tushunish va boshqalar”.

A.S.Djurayevning fikricha, “ta’lim tizimida innovatsiyalarni joriy etish nazariy va amaliy tavsifga ega bo‘lib, ma’lum tavakkalchilikka yo‘l qo‘yiladigan murakkab jarayondir. Innovatsion ta’limni rivojlantirish yo‘liga o‘tish oliy ta’lim muassasalari uchun muhim ahamiyatga ega, eng asosiy omil faqat texnik g‘oyalarni ishlab chiqish emas, balki jahon mehnat bozori talablariga javob bera oladigan mutaxassis kadrlarni tayyorlash bilan asoslanadi. Bugungi kunda ta’limning yuqori sifatini kasbiy mahoratga ega, o‘z-o‘zini rivojlantira oladigan, ta’limning ochiq ijtimoiy buyurtmalari doimiy o‘zgarib turadigan sharoitda o‘zgarishlarga tez moslasha oladigan, o‘zining kasbiy ishini yaxshi tushunadigan, doimiy qayta tayyorlash va yangilanishga doim tayyor bo‘lishlari talab etiladi”. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining PIRLS xalqaro baholash dasturiga metodik tayyorgarligini takomillashtirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish bo‘yicha kognitivligini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

M.Asqarovaning fikricha, “PIRLS testlari nazariy doirasi jihatdan to‘rt xil asosiy o‘qish ko‘nikmalarini aniqlash imkonini beradi: matnda ochiq-oydin ifodalangan axborotni topish; uning asosida oddiy aqliy xulosalar chiqarish; matndagi g‘oya va axborotlarni sharhlash, integratsiyalash; matn shakl va mazmunini baholash”.

I.S.Horn, B.D.Kane, J.Wilsonlar “xalqaro tadqiqotda qatnashuvchilarga ma’lumotlarni taqdim qilishda yuzaki ma’lumotlarni bilimga aylantiradigan keng qamrovli talqin qilish bilan birlashtirish amaliyotchilar tomonidan foydali va tushunarli bo‘lishi mumkin”ligi haqida fikr bildirganlar. Tabiiyki, kichik hajmdagi sodda ma’lumotlar ko‘payishi natijasida katta hajmdagi ma’lumotlar yig‘indisi paydo bo‘ladi. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari mazkur xalqaro dastur talablari yuqori saviyadagi maqsadlarni ko‘zlaganligini inobatga olgan holda dars jarayonlariga innovatsion ta’lim texnologiyalarini tatbiq etishlari lozim.

Xorijlik olimlar ushbu sohada ilmiy izlanishlar olib borar ekan, “PIRLS xalqaro tadqiqoti shaxsni hamda jamiyatni o‘z oldiga qo‘ygan maqsadlariga erishishida, yozma matnlar va boshqa turdagi ma’lumotlar ustida mulohaza yuritishni maqsad qilganligini ta’kidlagan holda, bunday yondashuv bugungi jamiyatda yanada yaqqol sezilib, jamiyat o‘quvchidan o‘qish orqali olgan ma’lumotlardan foydalana olish qobiliyatiga ega bo‘lishni talab etmoqda”,- deya munosabat bildirganlar. Bizningcha, yozma savodxonlik va og‘zaki nutqning mazmundorligini ta’minlash, mantiqiy va tanqidiy fikrlash, berilgan matn bo‘yicha mustaqil fikr bayon qilish mujassamlashadi. O‘qish negizida o‘quvchida shaxsiy qobiliyat, nutq madaniyati elementlari va insoniy fazilatlar rivoj topadi.

“Hozirgi paytda matnlar yoki ma’lumotlarni internet orqali o‘qish maktabdagi dasturning asosiy qismi va ma’lumotlarni qo‘lga kiritishning eng muhim usuli hisoblanadi”. Bugungi kun yoshlari matnlarni va ma’lumotlarni internet saytlaridan qidiradilar va bu vaqtni tejashga yordam beradi. “Yangi raqamli savodxonlik ma’lumotlarni internet orqali o‘qish uchun muhim sanalib, unda o‘quvchi o‘ziga

kerakli ma’lumotni qidirib topib, uni tushunish orqali o‘qishdan ko‘zlangan maqsadga erishadi”. Savodxonlik ma’lumotlarini o‘quvchilar internetdan qidirib topadi, ma’lumotni o‘qish orqali tushunib yetadi. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari bugungi internet asrida o‘quvchilarda internetdan to‘g‘ri va samarali foydalanish kompetensiyalarini shakllantirishi zarur.

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini innovatsion texnolgoiyalar asosida xalqaro baholash dasturlariga metodik tayyorgarligini takomillashtirish ularning kasbiy shakllanishiga asos bo‘ladi. Kasbiy shakllanish – shaxs kamolotining muhim jihatlaridan biri bo‘lib, shaxsning faqatgina mehnat va kasbiy faoliyatini tanlash bilan bog‘liq ehtiyoj va qiziqishlarini ifodalaydi (umumiy rivojlanish barcha ehtiyojlar majmuasini, uning borliqqa, atrofdagilarga o‘ziga nisbatan munosabatlari tizimini ifoda etadi).

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Asqarova M.A. Boshlang‘ich ta’limda xalqaro baholash dasturlaridan foydalanishning metodik asoslari // ilmiy maqola. Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar (2023 йил № 8). – 2 b.

2.Djurayev A.S. Malaka oshirish jarayonida tinglovchilarning kasbiy malakasini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish: Ped. fan. bO‘y. fal. dokt. (PhD) diss. – Samarqand: 2019. – 53 b.

3.Horn I.S., Kane B.D., & Wilson J. (2015). Making sense of student performance data: Data use logics and mathematics teachers learning opportunities. American Educational Research Journal, 52(2), 208-242.

4.O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi. Zebuniso-Konigil / 4-tom. Bosh tahrir hay’ati a’zolari: M.Aminov va boshq. – T.: “O‘zbekicton milliy ensiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti, 2002.